

Војислав С. Тодоровић¹
Мегатренд универзитет,
Факултет за културу и медије,
Одељење за комуникологију
Београд (Србија)
Ратко Љ. Љубојевић²
Академија за националну безбедност
Београд (Србија)

327.5(470:477):316.774(497.11)"2022/2023"
343.275/.278:316.774(497.11)"2022/2023"
Оригинални научни рад
Примљен 29/03/2024
Измењен 20/06/2024
Прихваћен 20/06/2024
doi: [10.5937/socpreg58-50126](https://doi.org/10.5937/socpreg58-50126)

Јелена В. Радовић Стојановић³
Криминалистичко-полицијски универзитет
Београд (Србија)

ПОЈАМ ДЕНАЦИФИКАЦИЈЕ У СРПСКИМ ШТАМПЕНИМ МЕДИЈИМА 2022–2023. ГОДИНЕ

Сажетак: Један од циљева специјалне војне операције Руске Федерације у Украјини је денацификација украјинског друштва. Циљ истраживања био је да се утврди на који начин је медијска јавност у Републици Србији видела денацификацију у односу на њене чиниоце: историју, политику, економију, културу. Квалитативном и квантитативном анализом медијских садржаја описно смо идентификовали појам и његову учесталост појављивања. С тим циљем извршено је емпиријско истраживање, које је обухватило пет дневних новина с највећим тиражом у Републици Србији: *Новосћи*, *Политика*, *Курир*, *Блиц* и *Данас*, у периоду од фебруара 2022. до октобра 2023. године. Истраживање указује на активну улогу штампаних медија у описивању појма денацификације и поларизоване ставове штампаних медија према процесу денацификације у зависности од тога да ли припадају *mainstream* или алтернативним штампаним медијима.

Кључне речи: денацификација, Украјина, штампани медији, Србија

УВОД

Након завршетка Другог светског рата, велике силе су започеле процес денацификације (немачки: *Entnazifizierung*) немачког друштва. Денацификација је представљала програм савезничких снага да у послератној Немачкој потпуно искорени идеологију нацизма (Kirchhoff, 2002), првенствено суђењем вођама нацистичке партије који су чинили врх политичке, економске, војне и медијско-културолошке

¹ vojatodorovic@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0009-7242-1764>

² ratko_ljubojevic@yahoo.com; <https://orcid.org/0000-0002-7941-2248>

³ j.radovicstojanovic@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-2623-0659>

структуре Немачке пре и за време рата. Активну улогу у то време имали су медији, углавном штампа и радио-програм, као и научна јавност. Циљ је био потиснути националсоцијалистичку свест из свих сфера друштва.

Специјална војна операција Руске Федерације у Украјини која је покренута у фебруару 2022. године актуелизовала је појам денацификације. Након толико година појам денацификације опет је доспео у медијску јавност. Од фебруара 2022. године медији у великој мери извештавају о украјинској кризи. Због комплексности појма денацификација се разматра из више углова. Као примарна наводи се политичка реторика медија у земљама у којима је денацификација спровођена након 1945. године. Већина аутора у научним круговима САД (Lantzer, 2023), Британије (Kershaw, 2023) и Србије (Cvetković, 2022) сматра да може доћи до рефлексije историјских догађаја, јер денацификација немачког друштва у периоду 1945–1948. године није до краја спроведена. Одговорност је била на политичким структурама тадашњег Запада и Истока. Изазови од повратка поражених идеологија били су присутни и током хладног рата. Права претња почиње после проевропских протеста у Украјини, где у први план избија проблем националне идеологије.

Денацификација се посматра и из угла медијско-културолошких норми. Медији својим извештавањем формирају секундарне ставове рецепијената. Велики број социолошких и комуниколошких теорија објашњава утицај медијског садржаја на популацију. У контексту овог рада, релевантне су теорија дневног реда (или агенде), теорија чувара капија и теорија о социјалној сегментираниости масовне публице. Теорија дневног реда говори о томе да се медији могу користити за наметање тема и обликовање друштвених норми (Miletić, 2012). Теорија чувара капија даје одговор на то на који начин професионални комуникатори и владајућа елита спроводе своје идеје и замисли у служби очувања владајућег поретка (Miletić, 2012). Издваја се и теорија о социјалној сегментираниости масовне публице која описује слична реактивања различитих друштвених група на одређене медијске садржаје (Miletić, 2012).

Ту је и економски угао посматрања денацификације као појма у медијима. Буџети великог броја земаља постају сиромашнији јер се велике количине новца одвајају за слање оружја украјинским војним снагама, чију ударну песницу чине батаљони „Азов“ и „Ајдар“ са великим бројем страних плаћеника.⁴ Тиме се продужава сукоб у односу на циљеве специјалне војне операције (СВО), а највише страдају украјински народ, војска и економија. Овим сукобом нарушавају се култура и културно наслеђе, што је једна од карактеристика нацизма. Руски медији, као и велики део светских медија, пренели су вести о рушењу споменика руским књижевницима и песницима на територији Украјине. Денацификација је зауставила овај процес и делује као контрагежа у правцу обнове културног идентитета руског народа. То наводи и руски председник непосредно пред почетак СВО (Stanojević & Mirkov, 2023). Још једном је потврђено да је процес денацификације повезан с више чинилаца: историјом, политиком, економијом, културом и другим областима друштвеног живота.

⁴ Према подацима руског Министарства одбране, на страни оружаних снага Украјине ратује велики број страних плаћеника, углавном из Пољске, Румуније и Велике Британије. Доступно на: <https://www.novosti.rs/c/planeta/svet/1145136/ruska-vojska-strani-placenicir-at-ukrajini-najnovijev-vesti-rusija-ukrajina-najnovijev-vesti>, приступљено 10. 2. 2023.

У овом раду анализира се медијско-културолошки аспект употребе појма денацификација у штампаним медијима у Србији. У том контексту, употреба појма посматра се кроз призму комуниколошких теорија које објашњавају деловање медија на формирање ставова реципијента. Циљ истраживања био је да се утврди како су медији у Србији извештавали о појму денацификације и да се анализира утицај медија на формирање ставова о денацификацији и, посредно, о украјинској кризи и руској СВО у Украјини. Истраживање јавног мњења у Србији указује на то да грађани Србије у 81% случајева прате рат у Украјини, као и да се њих 66% ставља на страну Русије у поменутом сукобу (Plić & Stojilović, 2022). С обзиром на овакво интересовање јавног мњења, оправдано је претпоставити да медији могу бити моћно средство у креирању ставова и мишљења о овој теми.

УКРАЈИНСКА КРИЗА

Функционисање СССР-а у оквиру Варшавског уговора било је од виталног значаја за геополитичку стабилност Источне Европе и Централне Азије. Поред Савеза Совјетских Социјалистичких Република (СССР), у оквиру источног војног савеза налазило се и шест земаља Источне Европе⁵, које су стајале насупрот НАТО, као западном војном савезу. Недуго након распада Варшавског уговора, јула 1991. године, а затим и СССР-а, у децембру 1991. године, долази до великих геополитичких промена. Русија постаје правна наследница СССР-а, преузимајући његову улогу, почевши од најбитнијег фактора – чланства у Савету безбедности УН. Крајем осамдесетих година XX века свет је доживео рушење биполарног поретка. Промена поретка дошла је после кризе на Истоку, када је опала моћ СССР-а, што је у периоду 1989–1991. дезинтегрисало ту државу (Perišić, 2023, str. 427). Након пада Берлинског зида свих шест бивших чланица Варшавског уговора ушло је у западни војни савез. Такође, том безбедносном геополитиком кренуле су и бивше чланице СССР-а Естонија, Литванија и Летонија. Следила је и дестабилизација оних држава које су по историјској и културолошкој димензији најближе Русији, а то су Белорусија⁶ и Украјина. Остајући без источног војног савеза, Русија је Украјину видела као последњу брану својих националних интереса пред надлазећим неолибералним концептом Запада и НАТО као његовог одбрамбеног система (D'Anieri, 2023). Ширила се граница западног војног савеза према истоку. Украјина је изласком из СССР-а постала и најмногољуднија земља после Русије у Источној Европи, док је потписивањем програма START I између Русије и САД, као и споразума о неширењу нуклеарног програма, постала тампон-зона између великих сила.

Године политичке кризе, економског и културолошког пропадања, урушавања демократских принципа и грађанских права на истоку Украјине након 1991. године

⁵ Осим СССР-а, Варшавски пакт чиниле су: Народна Република Бугарска, Чехословачка Социјалистичка Република, Немачка Демократска Република, Социјалистичка Република Румунија, Народна Република Мађарска и Народна Република Пољска.

⁶ Године 2020. пропао је покушај „обојене револуције“ у Белорусији. Циљ је био свргавање легитимног режима под вођством председника Александра Лукашенка.

поделиле су украјинско друштво. У одређеним научним круговима сматра се да сукоб у Украјини није почео 2022, па ни 2014. године, већ 1991. године, када је дошло до успостављања независне државе Украјине (Lukić, 2022). Своју кулминацију политичка криза достиже 2014. године државним ударом потпомогнутим од Запада, као и сменом легитимно изабраног председника Украјине Виктора Јануковича. Осим тога, у источним регионима Украјине, првенствено на Криму и у Донбасу (Доњецкој и Луганској области), дошло је до економског пада због оружаних сукоба. Са ширењем прозападних утицаја, украјинске власти спровеле су и низ антикултуролошких мера против руског народа, забрањујући употребу руског језика, културе, медија итд. У тој културолошкој репресији предњачиле су пронацистичке идеолошке снаге, које су свој замајак поново добиле након 2014. године. Иначе, историјски посматрано, нацистичка Немачка имала је колаборационистичке формације и на простору садашње Украјине.⁷

Појаву формација/батаљона „Азов“ и „Ајдар“, који на униформама и заставама имају пронацистичка обележја (свастике, СС ознаке), на територији Украјине где живе етнички Руси, Русија је доживела као претњу својим националним, идеолошким, економским и културолошким интересима. За руско јавно мњење нацистичка идеологија је поново оживела, а медији су свакодневно од 2014. године преносили ратне извештаје с територије Донбаса. Минск протокол⁸ није у потпуности заживео (Pierre-Emmanuel, 2023) иако је потписан 2014. године, и то због одбијања Украјине да прихвати федерализацију, као и да Доњецка и Луганска област буду аутономне области, па су ратна дејства настављена и након тога. Председник Владимир Путин изјавио је 22. фебруара 2022. да овај споразум није више валидан јер је Руска Федерација признала независност Луганске и Доњецке Народне Републике (Petrović, 2022). Украјинска војска и паравојне нацистичке формације наставиле су офанзивна дејства према истоку Украјине, те је покретање СВО имало за циљ да заустави ова офанзивна дејства, демилитаризује и денацификује Украјину и обезбеди њену војну неутралност.⁹

⁷ Елазар Баркан (Barkan, 2007, str. 223), у свом делу *Кривица нација: ресијийиуција и исїрављање истїоријских нейравди*, наводи колико је у Другом светском рату управо на тлу Украјине нацизам био спреман и одважан да уништи свако биолошко и културолошко постојање руског народа.

⁸ Минским протоколима, познатим као Минск I и Минск II из 2014. и 2015. године, које су у Минску, главном граду Белорусије, потписале Русија, Украјина, Француска и Немачка требало је да започне мировни процес са циљем завршетка грађанског рата у Источној Украјини и стварања услова за аутономију Донбаса у оквиру Украјине. Русија је поштовала легалитет Минског споразума пуних осам година, инсистирајући на мирном решењу украјинске кризе.

⁹ Медији у Србији пренели су речи руског министра одбране Сергеја Шојгуа, који је навео да Русија нема избора него да победи у рату у Украјини. Ово још једном потврђује колико је Руска Федерација доследна у процесу денацификације украјинског друштва. Доступно на: <https://www.novosti.rs/planeta/svet/1288082/sojgu-siguran-ishod-rata-porucio-ovakvom-vojskom-nema-druge-opcije-osim-pobedimo>, приступљено 10. 1. 2024.

НАУЧНА ЈАВНОСТ И МЕДИЈСКО ИЗВЕШТАВАЊЕ О РАТУ У УКРАЈИНИ

Оружани сукоб као друштвена појава често је изучавана тема, али његово истраживање увек представља изазов, тим пре што је реч о променљивој друштвеној појави која еволуира у времену и простору (Delibašić et al., 2017). Почетак рата и његов ток мењају се како време пролази, а медијски дискурс извештавања такође је склон променама. На који начин страни медији и научна јавност виде појам денацификације?

Коришћењем упоредног метода, проучавали смо научну јавност да бисмо дошли до сазнања о томе како се ставови европских друштава разликују у односу на социолошко-културолошке особине појединих народа, као и о томе на који начин страни медији виде сукоб у Украјини. Од почетка сукоба у Украјини, прво од 2014. а касније и од фебруара 2022, регионални и западни медији, као и медији у Русији, свакодневно извештавају о рату који се води на тим просторима. Ови садржаји се односе на историјске конотације сукоба, комуниколошке аспекте рата приказаног у медијима кроз тумачење различитих симбола и њихов утицај на реципијенте. Такође, проучавана је и идентитетска основа самог сукоба и колико су обе заражене стране спремне да иду до краја у својим принципима. Медијски садржаји углавном доносе извештаје с фронта, из градова изложених директним војним ударима, те јављају о патњама становништва и потезима владајућих класа које воде сукоб. На глобалном нивоу изгледа да се сам сукоб у односу на медијску слику све више продубљује, док највише страдају цивили и разара се друштвена инфраструктура.

Западни и источни медији немају исти поглед на руско-украјински сукоб. Западна штампа је фокусирана на сукоб две војске, хуманитарни аспект рата, док су руски медији фокусирани на оправдавање СВО због присуства биолошког оружја и нацизма у Украјини (Hanley, Kumar & Durumeric, 2023). Медији у региону, попут хрватских и босанско-херцеговачких, такође много извештавају о овом рату. Они се углавном ослањају на агенцијске (спољне) изворе како на квалитативном, тако и на квантитативном нивоу (Palac & Garmaz, 2023).

Део научне јавности у својим истраживачким поступцима, анализирајући медије, утврђује конекцију између владајуће елите у Кремљу и наративног дискурса руских медија (Brusylovska & Maksymenko, 2023). Рат се оправдава покушајем да се руски и украјински идентитет спасу од надолazeћег западног дискурса моћи оличеног у неолибералном контексту. Поједини аутори налазе повезаност у семантичкој анализи речи које круже руским медијима на енглеском говорном подручју и оних руских медија који су задужени углавном за ратну кампању (Hanley et al., 2023). Постоје и истраживања (Lipkan & Artymyshyn, 2022) која указују на то да извештавање медија од почетка СВО и историјске чињенице о поступку денацификације Немачке управо гурају Русију у процес десуверенизације, а не денацификације Украјине. Аутори из Источне Европе (Demeshko et al., 2021) указују на то да руски медији оправдавају СВО стварањем различитих мишљења код реципијента. Она се односе на корелацију речи које оправдавају рат с приказивањем украјинских националних симбола. Али и сам идеолошки сукоб у медијима на крају се претвара у прави ратни сукоб. Идеолошки сукоб састоји се у следећем: ако је за Русију територија Украјине њена историјска

колевка, којом она треба да управља и брани је од нацизма и нових геополитичких околности, онда је и борба Украјинаца за суверену, прозападну Украјину тежња ка очувању демократских вредности (Knott, 2023). Осим тога, научна јавност на Западу често наводи да су нацистички елементи у овом сукобу минорни, те да су за ширење тог наратива заслужни медији који су наклањени Русији.

Руска војна операција у Украјини и процес денацификације довели су до легализације распарчавања Украјине и демонизације противника иако је постојање нацизма у Украјини сведено на минорне групе (Ferraro, 2023). Фераро такође наводи и увереноост руског јавног мњења у то да Украјина преко одређених војних групација, попут батаљона „Ајдар“ и „Азов“, тежи да очува нацистички идентитет, оличен у идеологији Степана Бандере, који је имао улогу у погрому Јевреја и Пољака за време Другог светског рата.¹⁰ Наведене војне организације временом су побрале симпатије у украјинској јавности, нарочито након 2014. и већег оружаног сукоба с руским формацијама у Донбасу. Украјина је оптуживала руске медије да подмећу теорију о присуству нацизма у украјинској војсци (Ferraro, 2023). Из приложеног се може видети да је научна јавност поводом односа према процесу денацификације подељена у зависности од идеологије и политичког дискурса који заступа и да ће се и даље бавити различитим елементима овог сукоба, како се он буде настављао и продубљивао.

МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Квалитативном и квантитативном анализом обрађено је укупно 438 текстова у дневним новинама, и то у: *Новостима* (106), *Полијици* (25), *Блицу* (40), *Куриру* (51) и *Данасу* (216). Период анализе је обухватио време од фебруара 2022. до октобра 2023 године. Анализирани су сви текстови који су имали везе с денацификацијом, а тицали су се СВО и украјинске кризе. Израчунато је процентуално учешће текстова у којима се помиње денацификација објављених у појединим дневним новинама у укупном броју објављених текстова о денацификацији у овим дневним новинама. Затим је посматрано како се извештавање о денацификацији кретало по месецима да би се анализирила динамика објављивања текстова о денацификацији током времена. Циљ је био да се истражи како је дневна штампа у Србији приступила објашњавању појма денацификације, његовој учесталости, као и повезаности с другим друштвеним појавама. На крају, посебна пажња посвећена је ставовима о денацификацији које заступају поједине дневне новине, као и контексту у којем је појам денацификација коришћен. Пошло се од претпоставке да „извештавање *mainstream* медија о међународним сукобима углавном одражава динамику у односима унутар владајућих кругова и политичких елита у целини“ (Vladisavljević, 2017, str. 11), те да ће се овај став потврдити у истраживању.

¹⁰ Степан Бандера је био украјински националиста и вођа Организације украјинских националиста (ОУН) током прве половине XX века. Битан је због своје улоге у борби за украјинску независност, али је контроверзан због сарадње са нацистичком Немачком и одговорности за злочине против Пољака и Јевреја. Његова личност изазива подељена мишљења и остаје спорна у историји.

Аналитичка метода коришћена у истраживању јесте анализа садржаја. Како наводи Нешковић (2014, стр. 70), овај метод је нарочито погодан за анализу штампе јер: 1) истраживач може да се фокусира на конкретне елементе циља и предмета истраживања; 2) истраживач може да усклади категоријални апарат с предметом истраживања; 3) добијени подаци могу да се повезују с конкретним елементима циља истраживања, што олакшава обраду података; 4) узорак је доступнији и лакше га је креирати у односу на друге методе (анкета, интервју). Осим анализе садржаја, у истраживању је примењен упоредни метод, и то у поређењу начина на који поједини медији извештавају о појму денацификација.

Резултати истраживања посматрани су кроз призму комуниколошких теорија: теорије дневног реда, теорије чувара капија и теорије о социјалној сегментираниости масовне публике. Теорија дневног реда настала је на основу истраживања улоге медија масовног комуницирања током педесетих година прошлог века. Према овој теорији, „две су основне функције медија масовног комуницирања: додељивање статуса и наметање друштвених норми. Медији додељују статус одређеним темама, питањима, проблемима, појединцима или организацијама тиме што више или мање говоре о њима, или их уопште не помињу, и што успостављају хијерархију њиховог статуса редоследом, обимом и формом порука, као и уредничким интервенцијама/коментарима. Целином посредованих садржаја намећу се норме реципијентима које су у складу са владајућим интересима, односно друштвеним системом“ (Miletić, 2012, стр. 342). Да би „дневни ред“ масмедијских садржаја био дефинисан у сагласности с нормативним поретком, преовлађујућим вредносним системом и важећим културним стандардима, неопходна је и незаобилазна улога контролора, тзв. чувара капија (*gatekeeper*). У ланцу информисања постоји више чувара капија. Селекцију садржаја врши прво репортер који прати догађај, затим уредник рубрике, па сектора и, на крају, главни одговорни уредник, а понекад и „чувари“ изван комуникационих центара (Miletić, 2005, стр. 351). Теорија о социјалној сегментираниости масовне публике масмедијску публику узима као хетерогену групацију анонимних појединаца, који припадају различитим социјалним категоријама. Њихова рецепција информативних садржаја одређена је том припадношћу, те је вероватно да ће људи на одређену поруку реаговати слично ако им је социјална припадност слична или идентична (Miletić, 2012, стр. 348).

ДЕНАЦИФИКАЦИЈА У СРПСКИМ ШТАМПНИМ МЕДИЈИМА

Медији у Србији од самог почетка врло темељно прате рат у Украјини. Штампани медији у Републици Србији редом су извештавали о покретању СВО и њеним циљевима. Процентуално учешће анализираних текстова по појединим дневним новинама у укупном броју објављених текстова у овим новинама у посматраном периоду приказано је на [графикону 1](#).

Од посматраних дневних новина највећи број текстова у вези са денацификацијом објавио је дневни лист *Данас* (49% од укупног броја објављених текстова у свим посматраним новинама). Следе *Новосћи* и *Курир* са 24% и 12% учешћа у укупном броју објављених текстова.

Динамика објављивања текстова о денацификацији по месецима у посматраним дневним новинама, у периоду од фебруара 2022. до октобра 2023. године, приказана је на [графикону 2](#). Највише текстова с темом денацификације у посматраним дневним новинама објављено је у првих шест месеци од почетка СВО. Током времена број објављених текстова по месецима се смањује, али и даље поједине дневне новине, нарочито *Данас*, посвећују нешто већу пажњу овој теми у појединим месецима.

Било је и чланака који су дубље ушли у анализу појма денацификације. У овом раду биће укратко представљени ставови из одабраних репрезентативних текстова, објављених током првих шест месеци СВО, од 25. фебруара 2022. до 21. јула 2022. године.

Већ током марта 2022. штампани медији у Србији објавили су низ текстова који су се на различите начине бавили питањима везаним за денацификацију. У тексту који доноси *Блиц* наводи се да... „Украјина пристаје на денацификацију. Ово су најновији детаљи мировних преговора: Кијев спреман на низ компромиса, али ово су црвене линије“ (21. 3. 2022).¹¹ Након четврте недеље рата, руководство Украјине је у преговорима који су одржани у Истанбулу било спремно да покрене процес денацификације украјинског друштва, враћањем имена улица совјетских хероја који су ослободили Украјину у Другом светском рату (нарочито у области Лавова и Кијева, где су називи улица по совјетским херојима замењени називима украјинског нацисте Степана Бандере), као и да руски језик буде званични језик одређених украјинских региона. Овде се примећује одлучност Руске Федерације да у преговорима очува руски национални идентитет унутар украјинског друштва.

Недуго затим поједини медији баве се и идеологијом нацизма пре и за време Другог светског рата. Тако се у дневном листу *Полиџика* појавио чланак „Денацификација и демилитаризација Европе“ (27. 3. 2022).¹² Овде се може закључити да рефлексија историје у садашњем времену постоји и да су сукоби мегаидеологија узрок настанка будућих криза. Одустајање западних сила од прогона фашизма у процесу денацификације догодило се због јачања Истока и успона комунистичког блока оличеног у СССР-у. Ова мисао може се надовезати и на следећи наслов у листу *Полиџика* „Нацизму није место међу европским вредностима“¹³ (29. 3. 2022), где Сергеј Лавров, шеф руске дипломатије, главни разлог за оружани сукоб види у реакцији Русије на протеривање руског становништва из Донбаса, уз опаску да је украјинска војска пуна официра који пропагирају нацистичке идеје, а да политика Запада подржава овакве формације.

¹¹ „Украјина пристаје на 'денацификацију'. Ово су најновији детаљи мировних преговора: Кијев спреман на низ компромиса, али ово су црвене линије!“ (Ташковић, 2022), доступно на: <https://www.blic.rs/vesti/svet/ukrajina-pristaje-na-denacifikaciju-ovo-su-najnoviji-detaji-mirovni-pregovora-kijev/ev414rb>, приступљено 22. 5. 2023.

¹² „Тема недеље: Српски народ на правој страни историје – Денацификација и демилитаризација Европе“ (Ристић, 2022), доступно на: <https://www.politika.rs/scc/clanak/503185/Denacifikacija-i-demilitarizacija-Evropske>, приступљено 10. 10. 2023.

¹³ „Сергеј Лавров, шеф руске дипломатије, за српске медије – Нацизму није место међу европским вредностима“ (Митриновић Рашевић, 2022), доступно на: <https://www.politika.rs/scc/clanak/503366/Nacizmu-nije-mesto-medu-evropskim-vrednostima>, приступљено 10. 10. 2023.

Такође, дневни лист *Новосџи* доноси текст „Више неће бити попушта: Демилитаризација и денацификација Украјине могле би да потрају између 5 и 10 година“¹⁴ (27. 5. 2022), у којем се преносе речи пензионисаног генерала руских оружаних снага Владимира Шаманова (Владимир Анатолјевич Шаманов), који наводи да процес денацификације може бити дугорочан, те да треба створити политичке структуре у Украјини, власт која није наклоњена нацизму. Овде се алудира и на дужину трајања оружаног сукоба, прављењем паралеле с Другим светским ратом и његовим трајањем. Након почетка, обе стране су трпеле економске последице. Међутим, док је Русија јачала свој војни потенцијал у сврху одвраћања НАТО од својих граница, украјинске неонацистичке формације и читава армија непрестано су добијали оружје од чланица западног војног савеза и тиме повећавали свој притисак на становнике руског говорног подручја у Украјини. Тако Немачка није ни крила да наоружава Украјину.

Да је денацификација дуг и комплексан процес и да га првенствено треба спровести кроз правни и образовни оквир приказује и следећи чланак *Новосџи*: „Денацификација Украјине ће бити дуг посао: Из савета за економску политику Русије наводе да ће пресудну улогу одиграти украјински народ“¹⁵ (4. 3. 2022). Константин Доглов, заменик председника Комитета за економску политику Руске Федерације, сматра да је кључ денацификације код украјинског народа. Наиме он се позива на денацификацију немачког друштва након Другог светског рата, које је законодавно поткрепљено забраном нацизма у било ком облику, као и реформу образовног система. Управо је тај модел потребан Украјини да створи суверено друштво без нацистичких елемената.

Да је денацификација Украјине неповратна стратегија о којој неће бити преговора говори и следећи чланак *Курира* под називом „Лавров поновио ратне циљеве Русије: Украјина да се демилитризује и денацификује, или ће то решити руска војска“ (27. 12. 2022).¹⁶ У њему се преносе ставови министра спољних послова Руске Федерације Сергеја Лаврова да је, осим демилитаризације, денацификација Украјине основа за престанак сукоба с Русијом. Указано је на улогу Запада у помагању нацистичких формација у Кијеву, као и ризиковање директног сукоба Русије и НАТО. Такође *Курир* у тексту „Путинов медиј објавио план за Украјину: Шта Русија треба да уради: Денацификација, деукрајинизација, лустрација...“¹⁷ (4. 4. 2022) преноси

¹⁴ „Више неће бити пропушта: Демилитаризација и денацификација Украјине могле би да потрају између 5 и 10 година“ (Влаховић, 2022), доступно на: <https://www.novosti.rs/c/planeta/svet/1120826/vise-nese-biti-propusta-demilitarizacija-denacifikacija-ukrajine-mogle-potraju-izmedju-5-10-godina>, приступљено 22. 1. 2024.

¹⁵ „Денацификација Украјине ће бити дуг посао: Из Савета за економску политику Русије наводе да ће пресудну улогу одиграти украјински народ“ (*Новосџи* онлајн, 4. 3. 2022), доступно на: <https://www.novosti.rs/c/planeta/svet/1092387/najnovije-vesti-denacifikacija-ukrajine-konstantin-dolgov-rusija-rusija-ukrajina-rat-najnovije-vesti-ukrajina-pre-5-minuta>, приступљено 21. 2. 2024.

¹⁶ „Лавров поновио ратне циљеве Русије: Украјина да се демилитризује и денацификује, или ће то решити руска војска“ (*Курир* – Планета, 27. 12. 2022, доступно на: <https://www.kurir.rs/planeta/4078198/ukrajina-mora-da-ispuni-zahtev-moskve>, приступљено 17. 7. 2023.

¹⁷ „Путинов медиј објавио план за украјину: Шта Русија треба да уради? Денацификација, деукрајинизација, лустрација...“ (*Курир* – Планета, 4. 4. 2022), доступно на: <https://www.kurir.rs/planeta/3906569/sta-rusija-treba-da-uradi-u-ukrajini>, приступљено 17. 2. 2024.

речи руског новинара Тимофеја Сергејцева, који наводи да је само денацификација Украјине потпуно решење за престанак сукоба. У овом чланку се налази и предлог како ће изгледати украјинско друштво након завршетка рата. Стратегија иде у правцу стварања руског информационог простора на територији Украјине, нове образовне политике као и стварање сталних денацификационих тела у наредних 25 година.

Има примера и нешто другачијих ставова. Дневни лист *Данас* доноси чланак под насловом „Русија, Украјина и нацизам: Шта симболизује црно сунце које носе неки украјински војници“¹⁸ (16. 3. 2022), где страни стручњаци за нацизам не негирају постојање ових симбола, те наводе да то није безначајно, али и закључују да је преувеличана руска медијска слика о томе да је украјинско друштво нацистичко.

Дневни лист *Курир* непосредно након почетка СВО објављује чланак: „Неонацистички проблем Украјине: Зашто Путин жели да 'денацификује' земљу на чијем је челу председник Јеврејин?“¹⁹ (25. 2. 2022). Овакав текст првенствено се ослања на врло комплексну политичку кризу на истоку Европе, као и идеологију саме политике Владимира Путина и повратка Русије на геополитичку сцену света. Поставља се и питање сложености и сврхе саме денацификације кроз историју и страдања Јевреја, јер се медијски истиче да је и сам председник Украјине јеврејског порекла, те се ту не проналази потпуни смисао првог циља СВО.

Дневни лист *Данас* у тексту „Историјски преглед денацификације украјинског народа кроз векове“²⁰ (21. 3. 2022), даје опширан историјски преглед „русификације“ Украјинаца још од периода Петра Првог. Описује се цео период од половине XVIII века па све до 1965. године. Указује се на константну русификацију украјинског друштва у последњих 250 година, као и да је то подржавала и комунистичка власт након 1920. године, прогоном украјинских писаца и украјинског језика. Помиње се и Стаљинов геноцид „гладомор“, 1933, када је од глади умрло око седам милиона Украјинаца. Овим текстом се указује на то да је јака медијска пропаганда Русије да се Украјина прогласи за нацистичку државу, те се сматра да је то употребљено како би се оправдала агресија. Такође, у листу *Данас* чланак под насловом „Декодирање Путиновог украјинског ратног лексикона: Гестови добре воље и денацификација“²¹ (2. јул 2022) постоје интересантна теорија и запажање. Наиме у овом тексту се говори да је одговор руске стране и председника Путина на јачање украјинског покрета за независност у ствари покретање медијске стратегије да се украјинско друштво прогласи

¹⁸ „Русија, Украјина и нацизам: Шта симболизује црно сунце које носе неки украјински војници“ (*Данас* – BBC News на српском, 16. 3. 2022), доступно на: <https://www.danas.rs/bbc-news-serbian/rusija-ukrajina-i-nacizam-sta-simbolizuje-crno-sunce-koje-nose-neki-ukrajinski-vojnici/>, приступљено 30. 12. 2023.

¹⁹ „Неонацистички проблем Украјине: Зашто Путин жели да 'денацификује' земљу на чијем је челу председник Јеврејин?“ (*Курир* – Планета, 25. 2. 2022, доступно на: , приступљено 15. 8. 2023.

²⁰ „Историјски преглед денацификације украјинског народа кроз векове“ (Комбиљ, 2022). Доступно на: <https://www.danas.rs/dijalog/istorijski-pregled-denacifikacije-ukrajina/>, приступљено 22. 12. 2023.

²¹ „Декодирање Путиновог украјинског ратног лексикона: гестови добре воље и денацификација“ (И. Ш. М. 2022). Доступно на: <https://www.danas.rs/svet/dekodiranje-putinovog-ukrajinskog-ratnog-leksikona-gestovi-dobre-volje-i-denacifikacija/>, приступљено 29. 2. 2023.

за нацистичко и тиме код руских рецепијената масовних медија изазове емотивни одговор на дешавања у Украјини, која су по руским медијима само наставак борбе против нацизма из Другог светског рата.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Истраживање које је спроведено указује на активну улогу штампаних медија у Србији у тумачењу и разумевању сукоба у Украјини и процеса денацификације. Штампани медији су извештавањем о сукобу у Украјини и великим бројем објављених текстова у којима се помиње денацификација дали значајан допринос разумевању процеса денацификације који Русија спроводи кроз СВО у Украјини.

Како је очекивано на почетку, истраживање је показало да постоје разлике у ставовима о процесу денацификације између мејнстрим медија, који оличавају владајуће кругове, и алтернативних медија, који заступају ставове осталих политичких елита, у овом случају прозападне ставове о рату у Украјини. У Србији, као штампане мејнстрим медије можемо означити оне који заступају званичну државну политику (дневни листови *Новосћи* и *Полићика*), док су алтернативни медији они чији ставови генерално одступају од мејнстрим ставова и често представљају прозападну позицију (*Курир*, *Блиц* и *Данас*). У складу с теоријом социјалне сегментираниости публице, обе ове медијске групе у свом настојању да искомуницирају са јавношћу и обезбеде прихватање својих ставова, своје извештавање о рату у Украјини и процесу денацификације преносе групацијама рецепијената којима су намењени, које представљају њихов аудиторијум и према којима је усмерена њихова уређивачка политика. Наиме, познато је да су *Новосћи* одувек „народски лист“, намењен грађанству, односно широким народним масама, док је *Полићика* увек имала репутацију листа за интелектуалце и новина које преносе званичне државне ставове. Дневни лист *Блиц*, *Курир* и *Данас* су у приватном власништву. Њихове поруке су упућене публици чији ставови, у најмању руку, нису блиски ставовима владајућих кругова по великом броју питања, а може се очекивати, нису блиски ни по питању рата у Украјини и денацификације.

Анализом садржаја објављених вести у којима се помиње денацификација, уочава се да *Полићика* и *Новосћи* у свом извештавању нагињу проруским ставовима, док дневни лист *Данас* има прозападне ставове и аналитику. Мада не говори негативно о процесу денацификације, у текстовима дневног листа *Данас* провејавају ставови који доводе у питање потребу за тим процесом. Дневни лист *Курир* је у највећем боју објављених текстова неутралан у погледу процеса денацификације у ставовима и вестима које преноси. *Блиц* је или неутралан или нагиње проруским ставовима.

Чињеница да је највећи део текстова у којима се говори о денацификацији објављен управо у дневним новинама које заступају прозападне ставове говори о изразитом настојању да се овај појам наметне аудиторијуму у жељеном контексту. Највећи број текстова објављен је у првих шест месеци од почетка СВО. Ово одмах асоцира на познати став комуниколошких теорија да масмедијски садржаји имају највећи утицај на припаднике публице онда када се ствара јавно мишљење о неком питању, дакле када појединачни и групни ставови још нису изграђени.

Наше истраживање је показало да, док је научна јавност у Европи дубоко подељена по питању денацификације, српски штампани медији имају у великом броју случајева критички став према рату у Украјини и процесу денацификације. Они осуђују уништавање како руске културе, тако и других култура, идентитета, индустријских подручја, а пре свега осуђују цивилне жртве због деловања формација које гаје националсоцијалистичке идеје. Медији у највећем броју случајева афирмативно говоре о процесу денацификације. Српско јавно мњење овакав поглед на појам денацификације има због сопственог страдања од нацистичке идеологије, као и због страдања у два светска рата и за време НАТО агресије 1999. године. Такође, српски штампани медији и њихова уређивачка политика врло су осетљиви на покушаје ревизије историје од стране Запада у односу на тековине антифашистичке и слободарске борбе.

Изузеци од овог готово јединственог става о неопходности денацификације везани су за штампане медије који заступају прозападне ставове да Русија пренаглашава присуство нацизма, а то је првенствено дневни лист *Данас*, а делимично и листови *Блиц* и *Курир*. Иако су ове новине претежно неутралне и никада не оспоравају позитиван карактер денацификације, објављују и ставове који релативизују потребу да се денацификација спроведе, правдајући то руским наметањем. Иако ови штампани медији говоре о нацизму у негативном контексту, често рат у Украјини и процес денацификације посматрају и тумаче кроз призму односа између великих сила, правдајући тако посредно свој неутралан став о овом питању. Међутим, чак се и неутралност у данашњем свету који је поларизован може схватити као одређена врста поруке, тако да се пажљивији читалац може запитати коју страну у сукобу заступају и чије ставове ове дневне новине пласирају.

Vojislav S. Todorović¹

Megatrend University, Faculty of Culture and Media, Communicology Department
Belgrade (Serbia)

Ratko Lj. Ljubojević²

Academy for National Security
Belgrade (Serbia)

Jelena V. Radović Stojanović³

University for Criminal Investigation and Police Studies
Belgrade (Serbia)

THE NOTION OF DENAZIFICATION IN SERBIAN PRINT MEDIA IN 2022-2023

(Translation *In Extenso*)

Abstract: One of the goals of the special military operation of the Russian Federation in Ukraine has been the denazification of Ukrainian society. The aim of the research is to determine how the media public in the Republic of Serbia saw denazification in relation to its factors: history, politics, economy, culture. Through a qualitative and quantitative analysis of media content, we have performed a descriptive identification of the term itself, as well as its frequency. Empirical research was carried out, which included five daily newspapers with the largest circulation in the Republic of Serbia: *Novosti*, *Politika*, *Kurir*, *Blic* and *Danas*, in the period from February 2022 to October 2023. The research indicates the active role of the print media in describing the concept of denazification, and the polarized attitudes of print media towards the denazification process, depending on whether they belong to mainstream or alternative print media, as well as the critical perception of the application of the National Socialist ideology in practice.

Key words: denazification, Ukraine, print media, Serbia

INTRODUCTION

After the end of World War II, the great powers began the process of denazification (German: *Entnazifizierung*) of German society. Denazification was the program of the allied forces to completely eradicate the ideology of Nazism in post-war Germany (Kirchhoff, 2002), primarily through the trial of the leaders of the Nazi party who were at the top of the political, economic, military and media-cultural structure of Germany before and during the war. The media, mainly the press and radio programs, also played an active role at

---

¹ vojatodorovic@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0009-7242-1764>

² ratko_ljubojevic@yahoo.com; <https://orcid.org/0000-0002-7941-2248>

³ j.radovicstojanovic@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-2623-0659>

that time, as well as the scientific public. The goal was to suppress the National Socialist consciousness from all spheres of society.

The special military operation of the Russian Federation in Ukraine, which was launched in February 2022, actualized the concept of denazification. After so many years, the concept of denazification has reached the media public again. Since February 2022, the media have largely reported on the Ukrainian crisis. The complexity of the concept of denazification caused it to be reported from several angles. The political rhetoric of the media in relation to the countries where denazification was carried out after 1945 is cited as primary. A number of authors in the scientific circles of the USA (Lantzer, 2023), Britain (Kershaw, 2023), and Serbia (Cvetković, 2022) believe that there can be a reflection of historical events because the denazification of German society in the period 1945-1948 was not fully implemented. The responsibility was on the political structures of the West and East at the time. Challenges from the return of defeated ideologies were also present during the Cold War. The real threat begins after the pro-European protests in Ukraine, where the problem of national ideology comes to the fore.

Denazification is also viewed from the perspective of media and cultural norms. Through their reporting, the media form the secondary attitudes of the recipients. A large number of sociological and communication theories explain the influence of media content on the population. In this context, the “agenda setting” theory, the gatekeeper theory and the social segmentation of the mass audience theory are relevant. The “agenda setting” theory says that the media can be used to impose topics and shape social norms (Miletić, 2012). The gatekeeper theory gives us the answer to how professional communicators and the ruling elite implement their ideas and concepts in the service of preserving the ruling order (Miletić, 2012). The social segmentation of the mass audience theory, which describes similar reactions of different social groups to certain media content, is also worth noting (Miletić, 2012).

There is also the economic angle of observing denazification as a concept in the media. The budgets of a large number of countries are becoming poorer because large amounts of money are allocated to send weapons to the Ukrainian military forces, whose strike force consists of the “Azov” and “Ajdar” battalions, in whose formations there is also the presence of a large number of foreign mercenaries.⁴ This prolongs the conflict in relation to the objectives of the Special Military Operation, and the Ukrainian people, the army and the economy suffer the most. This conflict damages culture and cultural heritage itself, which is one of the characteristics of Nazism. The Russian media, as well as a large part of the world’s media, reported on the demolition of monuments to Russian writers and poets in the territory of Ukraine. It can be considered that denazification has stopped this process and acts as a counterweight in the direction of the restoration of the cultural identity of the Russian people. This was also stated by the Russian president immediately before the special military operation itself (Stanojević & Mirkov, 2023). Once again, it has been confirmed that denazification as a process is connected with numerous factors: history, politics, economy, culture and other areas of social life.

---

⁴ According to the data of the Russian Ministry of Defence, a large number of foreign mercenaries, mainly from Poland, Romania, and Great Britain, are fighting on the side of the armed forces of Ukraine. Available at: <https://www.novosti.rs/c/planeta/svet/1145136/ruska-vojska-strani-place-nici-rat-ukrajini-najnovije-vesti-rusija-ukrajina-najnovije-vesti> (Accessed on 10 February 2023).

In this paper, the media-cultural aspect of the use of the term “denazification” in print media in Serbia is analyzed. In this context, the use of the term “denazification” is viewed through the prism of communication theories that explain the media’s influence on the formation of the recipients’ attitudes. The aim of the research was to determine how the media in Serbia reported on the concept of denazification and to analyze the influence of the media in the formation of views on denazification and, indirectly, on the Ukrainian crisis and the Russian special military operation in Ukraine. Public opinion research in Serbia indicates that Serbian citizens follow the war in Ukraine in 81% of cases, and that 66% of them side with Russia in the aforementioned conflict (Ilić & Stojilović, 2022). Given this interest of public opinion, it is reasonable to assume that the media can be a powerful tool in creating attitudes and opinions on this topic.

THE UKRAINIAN CRISIS

The functioning of the USSR within the framework of the Warsaw Pact was of vital importance for the geopolitical stability of Eastern Europe and Central Asia. In addition to the Union of Soviet Socialist Republics (USSR), the Eastern military alliance also included six Eastern European countries⁵, which stood against NATO as a Western military alliance. Not long after the collapse of the Warsaw Pact, in July 1991, and then of the USSR, in December 1991, major geopolitical changes took place. Russia became the legal successor of the USSR, taking over its role, starting with the most important factor – membership in the UN Security Council. At the end of the 1980s, the world experienced the collapse of the bipolar order. The change in order came after the crisis in the East, when the power of the USSR declined, which in the period 1989-1991 disintegrated that state (Perišić, 2023, p. 427). In the period after the fall of the Berlin Wall, all six former members of the Warsaw Pact joined the Western military alliance. Also, the former members of the USSR: Estonia, Lithuania and Latvia also accepted this security geopolitics. This was followed by the destabilization of those countries that are historically and culturally closest to Russia, namely Belarus⁶ and Ukraine. Left without an Eastern military alliance, Russia saw Ukraine as the last barrier before defending its national interests against the coming neoliberal concept of the West and NATO as its defence system (D’Anieri, 2023). The border of the Western military alliance was expanding eastward. After leaving the USSR, Ukraine became the most populous country after Russia in Eastern Europe, while with the signing of the START I program between Russia and the USA, as well as the nuclear non-proliferation agreement, it became a buffer zone between the great powers.

The years of political crisis, economic and cultural decline, collapse of democratic principles and civil rights in the east of Ukraine after 1991 left their mark on the division of Ukrainian society. In certain scientific circles, it is believed that the conflict in Ukraine did

---

⁵ The six countries that, in addition to the USSR, formed the Warsaw Pact are: the People’s Republic of Bulgaria, the Czechoslovak Socialist Republic, the German Democratic Republic, the Socialist Republic of Romania, the People’s Republic of Hungary and the People’s Republic of Poland.

⁶ In 2020, an attempt at a “colour revolution” in Belarus failed. The goal was the overthrow of the legitimate regime under the leadership of President Aleksandr Lukashenko.

not start in 2022, or even in 2014, but in 1991, when the independent state of Ukraine was established (Lukić, 2022). The political crisis reaches its culmination with the *coup d'état* in 2014, supported by the West, as well as the removal of the legitimately elected president of Ukraine, Viktor Yanukovich. In addition, in the eastern regions of Ukraine, primarily Crimea and Donbass (Donetsk and Luhansk regions), there has been an economic decline in the power of the population due to armed conflicts. With the spread of pro-Western influences in Ukraine, the Ukrainian authorities also implemented a series of anti-cultural measures against the Russian people, through the ban on the use of the Russian language, culture, media etc. This cultural repression was led by pro-Nazi ideological forces, which regained their momentum after 2014. Nevertheless, from a historical point of view, Nazi Germany had collaborationist formations in the territory of today's Ukraine.⁷

With the appearance of formations-battalions "Azov", "Ajdar", which display pro-Nazi symbols on uniforms and flags (swastikas, SS insignia), in the territory of Ukraine where ethnic Russians live, Russia considered that there was a threat to its national, ideological, economic and cultural interests. For the Russian public opinion, the Nazi ideology has revived again, and the media have been broadcasting war reports from the territory of Donbas every day since 2014. Although they were signed in 2014, the Minsk Protocols⁸ did not fully come to life (Pierre-Emmanuel, 2023) due to Ukraine's refusal to accept federalization, as well as for Donetsk and Lugansk to be autonomous regions, so hostilities continued even after that. President Vladimir Putin stated on February 22, 2022 that this agreement was no longer valid because the Russian Federation had recognized the independence of the Lugansk and Donetsk People's Republics (Petrović, 2022). The Ukrainian army and paramilitary Nazi formations continued to carry out offensive operations towards the east of Ukraine, and the launch of a special military operation (SMO) aimed to stop these offensive operations, demilitarize and de-Nazify Ukraine and ensure its military neutrality.⁹

SCIENTIFIC PUBLIC AND MEDIA COVERAGE OF THE WAR IN UKRAINE

Armed conflict as a social phenomenon is a frequently studied topic, but its research is always a challenge, especially since it is a changing social phenomenon that evolves in

---

⁷ In his work *The Guilt of Nations: Restitution and Correction of Historical Injustices*, Elazar Barkan (2007, p. 223) states how Nazism was ready and daring to destroy every biological and cultural existence of the Russian people in the Second World War precisely on the soil of Ukraine.

⁸ The Minsk Protocols, known as Minsk I and Minsk II from 2014 and 2015, which were signed in the Belarusian capital of Minsk by Russia, Ukraine, France and Germany, were supposed to start a peace process aimed at ending the civil war in eastern Ukraine and creating conditions for the autonomy of Donbas within Ukraine. Russia respected the legality of the Minsk Protocols for eight years, insisting on a peaceful solution to the Ukrainian crisis.

⁹ Media in Serbia reported the words of Russian Defence Minister Sergei Shoigu, who stated that Russia had no choice but to win the war in Ukraine. This once again confirms how consistent the Russian Federation is in the process of denazification of Ukrainian society. Available at: <https://www.novosti.rs/planeta/svet/1288082/sojgu-siguran-ishod-rata-porucio-ovakvom-vojskom-nema-druge-opcije-osim-pobedimo> (Accessed on 10 January 2024)..

time and space (Delibašić et al., 2017). The beginning of the war and its course change as time goes by, and the media discourse of reporting is also prone to change. How do foreign media and the scientific public see the concept of denazification?

By using the comparative method, studying the scientific public, we get to know about the attitudes of European societies, which differ in relation to the sociological-cultural characteristics of individual nations, as well as the ways in which foreign media see the conflict in Ukraine. Since the beginning of the conflict in Ukraine, first since 2014, and later since February 2022, the regional and Western media, as well as the media in Russia, have been reporting daily on the war being waged in those areas. This content refers to the historical connotations of the conflict itself, the communicative aspects of the war depicted in the media through the interpretation of various symbols and their impact on the recipients. The identity basis of the conflict itself was also studied, including how far both warring parties are ready to go to the end in their principles. The media content largely contains reports from the front, from the cities directly exposed to military strikes, and the suffering of the population, as well as the actions of the ruling classes leading this conflict. At a global level, it seems that the conflict itself is deepening in relation to the media image, while civilians are suffering the most and social infrastructure is being destroyed.

Western and Eastern media do not have the same view of the Russian-Ukrainian conflict. The Western press is focused on the conflict between the two armies, the humanitarian aspect of the war, while the Russian media are focused on justifying the Special Military Operation through the presence of biological weapons and Nazism in Ukraine (Hanley, Kumar & Durumeric, 2023). The media in the region, such as Croatian and Bosnian media, also report extensively about this war. They mostly rely on agency (external) sources, both qualitatively and quantitatively (Palac & Garmaz, 2023).

Part of the scientific public in their research procedures, analyzing the media, establishes a connection between the ruling elite in the Kremlin and the narrative discourse of the Russian media (Brusylovska & Maksymenko, 2023). The war is justified by an attempt to save the Russian and Ukrainian identity from the coming Western discourse of power embodied in the neoliberal context. A number of authors find a connection in the semantic analysis of the words that circulate in the Russian media in the English-speaking world and those of the Russian media that are mainly responsible for the war campaign (Hanley et al., 2023). There are also studies (Lipkan & Artymyshyn, 2022) indicating that media coverage since the beginning of the Special Military Operation and the historical facts about the process of denazification of Germany are pushing Russia into the process of de-sovereignization, not the denazification of Ukraine. Authors from Eastern Europe (Demeshko et al., 2021) indicate that the Russian media justify the Special Military Operation by creating different opinions among the recipients. They refer to the correlation of words that justify the war with the display of Ukrainian national symbols. But the ideological conflict itself in the media eventually turns into a real war conflict. The ideological conflict consists of the following: if for Russia the territory of Ukraine is its historical cradle, which it should manage and defend against Nazism and new geopolitical circumstances, then the struggle of Ukrainians for a sovereign, pro-Western Ukraine is also an aspiration to preserve democratic values (Knott, 2023). Moreover, the scientific public in the West often states that the existence of Nazi elements in this conflict is minor, and that it experienced its expansion in the media that are sympathetic to Russia.

The Russian military operation in Ukraine and the process of denazification led to the legalization of the dismemberment of Ukraine in relation to Russia and the demonization of opponents, although the existence of Nazism in Ukraine was reduced to minor groups (Ferraro, 2023). Ferraro also mentions the tendency of the Russian public opinion of being convinced that Ukraine, through certain military groups such as the “Ajdar” and “Azov” battalions, strives to preserve the Nazi identity, which played a role in the pogrom of Jews and Poles during the Second World War embodied in the ideology of Stepan Bandera¹⁰. Both of the above-mentioned military organizations gained sympathy among the Ukrainian public over time, especially after 2014 and the major armed conflict with Russian formations in Donbass. Ukraine accused the Russian media of planting a theory about the presence of Nazism in the Ukrainian army (Ferraro, 2023). It can be seen from the above-mentioned that the scientific community in terms of its attitude towards the denazification process is divided depending on the ideology and political discourse it advocates. As the conflict continues and deepens, the opposites in attitudes are becoming more and more pronounced.

METHODOLOGICAL FRAMEWORK OF THE RESEARCH

A total of 438 texts from daily newspapers were processed through a qualitative and quantitative analysis: *Novosti* (106), *Politika* (25), *Blic* (40), *Kurir* (51), *Danas* (216). The analysis period covered the time from February 2022 to October 2023. All texts related to denazification, as well as to the Special Military Operation and the Ukrainian crisis itself, were analyzed. The percentage share of texts mentioning denazification published in individual daily newspapers in the total number of published texts on denazification in these daily newspapers was calculated. Then, it was observed how reporting on denazification moved by month in order to analyze the dynamics of the publication of texts on denazification over time. The goal was to explore how the daily press in Serbia approached the explanation of the concept of denazification, its frequency, as well as its connection with other social phenomena. In the end, special attention is paid to the views expressed by certain daily newspapers regarding denazification, as well as the context in which the term “denazification” was used. It started from the assumption that “mainstream media reporting on international conflicts mainly reflect the dynamics in relations within the ruling circles and political elites as a whole” (Vladislavljević, 2017, p. 11) and that this attitude will be confirmed in the research.

The analytical method used in the research is the content analysis. As stated by Nešković (2014, p. 70), this method is particularly suitable for the analysis of the press because: 1. The researcher can focus on specific elements of the goal and subject of research; 2. The researcher can harmonize the categorical apparatus with the object of research; 3. The obtained data can be linked to specific elements of the research objective, which facilitates data processing; 4. The sample is more accessible and easier to create compared to other methods (survey,

---

¹⁰ Stepan Bandera was a Ukrainian nationalist and leader of the Organization of Ukrainian Nationalists (OUN) during the first half of the 20th century. He is significant for his role in the struggle for Ukrainian independence but remains controversial due to his collaboration with Nazi Germany and responsibility for crimes against Poles and Jews. His figure elicits divided opinions and remains contentious in history.

interview). In addition to the content analysis, the comparative method was applied in the research, comparing the way in which certain media outlets report on the term “denazification”.

The results of the research were viewed through the prism of communication theories: “agenda setting” theory, gatekeeper theory, and the social segmentation of the mass audience theory. The “agenda setting” theory was created on the basis of research into the role of mass communication media during the 1950s. According to this theory, “there are two basic functions of mass communication media: conferring status and imposing social norms. The media assign status to certain topics, issues, problems, individuals or organizations by talking more or less about them, or by not mentioning them at all, and by establishing a hierarchy of their status by the order, volume and form of messages, as well as editorial interventions/comments. Through the entirety of mediated content, norms are imposed on the recipients, which are in accordance with the ruling interests, that is, the social system” (Miletić, 2012, p. 342). In order for the “agenda” of mass media content to be defined in accordance with the normative order, the prevailing value system and valid cultural standards, the indispensable role of the controller, the so-called “gatekeeper”, is necessary. There are several “gatekeepers” in the information chain. The selection of content is done first by the reporter who follows the event, then by the section editor, then by the sector editor and, finally, by the editor-in-chief and, sometimes, by “guards” outside the communication centres (Miletić, 2012, p. 351). The social segmentation of the mass audience theory takes the mass media audience as a heterogeneous grouping of anonymous individuals belonging to different social categories. Their reception of information content is determined by that affiliation, so it is likely that people will react similarly to a certain message if their social affiliation is similar or identical (Miletić, 2012, p. 348).

DENAZIFICATION IN THE SERBIAN PRINT MEDIA

The war in Ukraine has been closely followed by the media in Serbia from the very beginning. The print media in the Republic of Serbia all reported on the launch of the SMO and its goals. The percentage share of the analyzed texts by individual daily newspapers in the total number of texts published in these newspapers in the observed period is shown in [Graph 1](#). Of the observed daily newspapers, the largest number of texts related to denazification was published by the daily newspaper *Danas* (49% of the total number of texts published in all observed newspapers). This newspaper is followed by *Novosti* and *Kurir* with the share of 24% and 12% respectively in the total number of published texts.

The dynamics of the publication of the texts on denazification by month in the observed daily newspapers in the period from February 2022 to October 2023 is shown in [Graph 2](#). The largest number of texts on the topic of denazification in the observed daily newspapers was published in the first six months from the beginning of the Special Military Operation. Over time, the number of published texts per month decreases, but some daily newspapers, especially *Danas*, pay more attention to this topic in certain months.

There were articles that delved deeper into the analysis of the very concept of denazification. In this paper, the views from selected representative texts will be briefly presented, published during the first six months of the Special Military Operation, from 25 February 2022 to 21 July 2022.

As early as March 2022, the print media in Serbia published a series of articles dealing with issues related to denazification in different ways. In the text published by *Blic*, it is stated that “Ukraine agrees to denazification. These are the latest details of the peace talks: Kiev is ready for a series of compromises, but these are red lines” (21 March 2022).¹¹ After the fourth week of the war, the leadership of Ukraine, in the negotiations held in Istanbul, was ready to start the process of denazification of Ukrainian society by returning the names of the streets after the Soviet heroes who liberated Ukraine in the Second World War (especially the area of Lviv and Kiev, where the names of the streets after the Soviet heroes were replaced by the names of the Ukrainian Nazi Stepan Bandera), as well as for the Russian language to be the official language of certain Ukrainian regions. The determination of the Russian Federation to preserve the Russian national identity within Ukrainian society in the negotiations is noted here.

Not long afterwards, certain media also dealt with the ideology of Nazism before and during the Second World War. Thus, the article “Denazification and demilitarization of Europe” appeared in the daily *Politika* (27 March 2022).¹² Here it can be concluded that the reflection of history in the present time exists and that the conflicts of mega-ideologies lead to the cause of future crises. The withdrawal of the Western powers from the persecution of fascism through the process of denazification came to a halt due to the strengthening of the East and the rise of the communist bloc embodied in the USSR. This thought can be linked to the following headline in the newspaper *Politika*: “Nazism has no place among European values”¹³ (29 March 2022), where Sergei Lavrov, the head of Russian diplomacy, sees the main reason for the armed conflict in Russia’s reaction to the expulsion of the Russian population from Donbass, with the remark that the Ukrainian army is full of officers who propagate Nazi ideas, and that Western policy supports such formations.

Also, the daily newspaper *Novosti* carried the headline “There will be no more concessions: Demilitarization and denazification of Ukraine could take between 5 and 10 years”¹⁴ (27 May 2022), where the words of a retired general of the Russian armed forces Vladimir Shamanov (Владимир Анатольевич Шаманов) are conveyed. Namely, he states that the process of denazification can be long-term, and that political structures should be created in Ukraine, a government that is not inclined to Nazism. The duration of the armed conflict is also alluded to here, drawing parallels with the Second World War and its

¹¹ “Ukraine Agrees to ‘Denazification’ These Are the Latest Details of the Peace Negotiations: Kiev Ready for a Series of Compromises, but These Are the Red Lines!” Marko Tašković. *Blic*, 21 March 2022. Available at: <https://www.blic.rs/vesti/svet/ukrajina-pristaje-na-denacifikaciju-ovo-su-najnoviji-detilji-mirovnih-pregovora-kijev/ev4l4rb> (Accessed on 22 May 2023).

¹² Ristić, Lj. (2022, 27 March). “Topic of the Week: The Serbian People on the Right Side of History - Denazification and Demilitarization of Europe.” *Politika*. Available at: <https://www.politika.rs/scc/clanak/503185/Denacifikacija-i-demilitarizacija-Evropa> (Accessed on 10 October 2023).

¹³ Mitrović Rašević, B. (2022, 29 March). “Sergey Lavrov, Head of Russian Diplomacy, to Serbian Media - Nazism Has No Place Among European Values.” *Politika*. Available at: <https://www.politika.rs/scc/clanak/503366/Nacizmu-nije-mesto-medu-evropskim-vrednostima> (Accessed on 10 October 2023).

¹⁴ Vlahović, B. (2022, 27 May). “No More Mistakes: The Demilitarization and Denazification of Ukraine Could Last Between 5 and 10 Years.” *Novosti*. Available at: <https://www.novosti.rs/c/planeta/svet/1120826/vise-nece-biti-propusta-demilitarizacija-denacifikacija-ukrajine-mogle-potraju-izmedju-5-10-godina> (Accessed on 22 January 2024).

duration. The existence of economic implications after the start of the conflict concerned both sides. However, while Russia has been building up its military potential to deter NATO from its borders, Ukrainian neo-Nazi formations and the entire army have been constantly receiving weapons from the members of the Western military alliance, increasing their pressure on the Russian-speaking population of Ukraine. Thus, Germany did not even hide its procedure of arming Ukraine.

That denazification is a long and complex process, and that it should be carried out by society primarily through a legal and educational framework, is shown in the following article from *Novosti*, entitled “Denazification of Ukraine will be a long job: The Russian Federation Council Committee on Economic Policy states that the Ukrainian people will play a crucial role” (3 April 2022).¹⁵ Konstantin Doglov, Deputy Chairman of the Russian Federation Council Committee on Economic Policy, believes that the key to denazification lies with the Ukrainian people. Namely, he refers to the denazification of German society after the Second World War, which went in the direction of legislation and the prohibition of Nazism in any form, as well as the reform of the education system. It is precisely this model that Ukraine needs to create a sovereign society without Nazi elements.

That the denazification of Ukraine is an irreversible strategy that will not be negotiated is also indicated by the following *Kurir* article entitled “Lavrov reiterated Russia’s war aims: Ukraine to demilitarize and denazify, or the Russian army will solve it”¹⁶ (27 December 2022), the views of the Minister of Foreign Affairs of the Russian Federation Lavrov are conveyed, that in addition to demilitarization, the “denazification” of Ukraine is the basis for ending the conflict with Russia. The role of the West in helping the Nazi formations in Kiev was pointed out, as well as the risk of a direct conflict between Russia and the NATO pact. Also, *Kurir* in the text “Putin’s media published a plan for Ukraine: What Russia should do: Denazification, de-Ukrainization, lustration...”¹⁷ (4 April 2022) quotes the words of Russian journalist Timofey Sergetsev, who states that only the denazification of Ukraine is a complete solution to the end of the conflict, because it is the denazification and de-Ukrainization of historical Russian spaces. In this article, there is also a suggestion of what Ukrainian society will look like after the end of the war. The strategy goes in the direction of creating a Russian information space in the territory of Ukraine, a new educational policy, as well as the creation of permanent denazification bodies in the next 25 years. In addition to these three proposals, there are a number of other measures related to the banning of Nazism as an ideology.

There are examples of somewhat different views. If there is a twenty-five-year plan for the denazification of Ukrainian society after the capitulation of Ukraine, there are also texts that say that it is all a farce and that it is actually about the Russification of Ukrainian territory.

---

¹⁵ “Denazification of Ukraine Will Be a Long Process: The Russian Council for Economic Policy States that the Ukrainian People Will Play a Decisive Role.” *Novosti* Online. 04 March 2022. Available at: <https://www.novosti.rs/c/planeta/svet/1092387/najnovije-vesti-denacifikacija-ukrajine-konstantin-dolgov-rusija-rusija-ukrajina-rat-najnovije-vesti-ukrajina-pre-5-minuta> (Accessed on 21 February 2024).

¹⁶ “Lavrov Reiterated Russia’s War Goals: Ukraine Must Be Demilitarized and Denazified, or the Russian Army Will Resolve It.” *Kurir - Planeta* (27 December 2022). Available at: <https://www.kurir.rs/planeta/4078198/ukrajina-mora-da-ispuni-zahtev-moskve> (Accessed on 17 July 2023).

¹⁷ “Putin’s Media Published a Plan for Ukraine: What Should Russia Do? Denazification, De-Ukrainization, Lustration...” *Kurir - Planeta* (04 April 2022). Available at: <https://www.kurir.rs/planeta/3906569/sta-rusija-treba-da-uradi-u-ukrajini> (Accessed on 17 February 2024).

The daily newspaper *Danas* publishes an article entitled “Russia, Ukraine and Nazism: What does the black sun worn by some Ukrainian soldiers symbolize”¹⁸ (16 March 2022), where foreign experts on Nazism do not deny the existence of these symbols, and state that it is not insignificant, but they also conclude that the Russian media’s image that Ukrainian society is Nazi is exaggerated.

The daily newspaper *Kurir* published an article immediately after the beginning of the SMO: “The neo-Nazi problem of Ukraine: Why does Putin want to ‘denazify’ a country headed by a Jew?”¹⁹ (25 February 2022). This title and the text itself are primarily based on the very complex political crisis in Eastern Europe, as well as the ideology of Vladimir Putin’s politics and the return of Russia to the geopolitical scene of the world. There is also the question of the complexity and purpose of denazification itself throughout history and or the suffering of Jews, because the media emphasize that the president of Ukraine himself is of Jewish origin, and the full meaning of the first aim of the Special Military Operation is not found there.

In the text “Historical overview of the denazification of the Ukrainian people through the centuries”²⁰ (21 March 2022), the daily newspaper *Danas* provides a comprehensive historical overview of the “Russification” of Ukrainians since the period of Peter the First. The entire period from the middle of the 18th century until 1965 is described. It points to the constant Russification of Ukrainian society in the last 250 years, as well as the fact that it was supported by the communist government after 1920, with the persecution of Ukrainian writers and the Ukrainian language. Stalin’s “Famine” genocide in 1933, when about seven million Ukrainians died of hunger, is also mentioned. This text indicates that Russia’s strong media propaganda is to declare Ukraine a Nazi state, and this is considered to have been used to justify the aggression. Also, in the *Danas* article entitled “Decoding Putin’s Ukrainian War Lexicon: Goodwill Gestures and Denazification”²¹ (7 February 2022), there is an interesting theory and observation. Namely, this text says that the response of the Russian side and President Putin to the strengthening of the Ukrainian movement for independence was in fact the initiation of a media strategy to declare Ukrainian society as Nazi and thereby provoke an emotional response in Russian recipients of the mass media to the events in Ukraine, which are, to the Russian media, only the continuation of the fight against Nazism from the Second World War.

---

¹⁸ “Russia, Ukraine, and Nazism: What Does the Black Sun Symbolize Worn by Some Ukrainian Soldiers” *Danas*-BBC News in Serbian. 16 March 2022. Available at: <https://www.danas.rs/bbc-news-serbian/rusija-ukrajina-i-nacizam-sta-simbolizuje-crno-sunce-koje-nose-neki-ukrajinski-vojnici/> (Accessed on 30 December 2023).

¹⁹ “Neo-Nazi Problem in Ukraine: Why Does Putin Want to ‘Denazify’ a Country Led by a Jewish President?” *Kurir* - Planeta. 25 February 2022. Available at: <https://www.kurir.rs/planeta/3879839/neonacisticki-problem-ukrajine> (Accessed on 15 August 2023).

²⁰ “Historical Overview of Denazification of the Ukrainian People Throughout the Centuries” by Jaroslav Kombilj. *Danas*, 21 March 2022. Available at: <https://www.danas.rs/dijalog/istorijski-pregled-denacifikacije-ukrajina> (Accessed on 22 December 2023).

²¹ “Decoding Putin’s Ukrainian War Lexicon: Gestures of Goodwill and Denazification” by I. Š. M. (*Danas*, 2 July 2022. Available at: <https://www.danas.rs/svet/dekodiranje-putinovog-ukrajinskog-ratnog-leksikona-gestovi-dobre-volje-i-denacifikacija> (Accessed on 29 February 2023).

CONCLUDING CONSIDERATIONS

The research that was conducted indicates the active role of the print media in Serbia in the interpretation and understanding of the conflict in Ukraine and the process of denazification. The print media, through reporting on the conflict in Ukraine and a large number of published texts mentioning denazification, have made a significant contribution to understanding the process of denazification that Russia is implementing through the Special Military Operation in Ukraine.

As expected at the beginning, the research shows that there are differences in the views on the denazification process between the mainstream media, which represent the ruling circles, and the alternative media, which represent the views of other political elites, in this case pro-Western attitudes on the war in Ukraine. In Serbia, mainstream print media can be defined as those that represent official state policy (newspapers *Novosti* and *Politika*), while alternative media are those whose attitudes generally deviate from the mainstream ones and often represent pro-Western positions (*Kurir*, *Blic* and *Danas*). In accordance with the theory of social segmentation of the audience, both of these media groups, in their effort to communicate with the public and ensure the acceptance of their views, transmit their coverage of the war in Ukraine and the process of denazification to the target groups of recipients, who represent their audience and towards whom their editorial policy is directed. Namely, it is known that *Novosti* has always been a “people’s newspaper”, intended for citizens, that is, the broad masses of the people, while *Politika* has always had the reputation of a newspaper for intellectuals and a newspaper that conveys official state positions. The messages of daily newspapers *Blic*, *Kurir* and *Danas* are addressed to an audience whose views, to say the least, are not always close to those of the ruling circles on a large number of issues, and as it could be expected, their views are not always close to the ruling circles’ attitudes on the war in Ukraine and denazification either.

Analyzing the content of the published news mentioning denazification, it can be seen that *Politika* and *Novosti* lean towards pro-Russian positions in their reporting, while the daily newspaper *Danas* has pro-Western positions and analysis. Although *Danas* has not spoken negatively about the process of denazification itself, the texts in this daily newspaper take attitudes that call into question the need for that process. The daily *Kurir* is, in most of its published articles, neutral regarding the process of denazification in the views and news it conveys. *Blic* is either neutral or leaning towards pro-Russian positions.

The fact that most of the texts that speak about denazification were published in the daily newspaper *Danas* that represents pro-Western positions speaks of a distinct effort to impose this concept on the audience in the desired context. The largest number of texts was published in the first six months from the beginning of the Special Military Operation. This is immediately associated with the well-known attitude of communication theories that mass media content has the greatest impact on audience members when public opinion is created on an issue, so individual and group attitudes have not yet been formed.

Our research has shown that, while the scientific community in Europe is deeply divided on the issue of denazification, the Serbian print media in most cases have a critical attitude towards the war in Ukraine and the process of denazification. They condemn the destruction of Russian culture, as well as other cultures, identities, industrial areas, and

above all, they condemn the civilian victims caused by the formations that harbour National Socialist ideas. In the majority of cases, the media speak affirmatively about the process of denazification. The Serbian public opinion has this view on the concept of denazification because of its own suffering from the Nazi ideology, as well as because of suffering in two world wars and during the NATO aggression in 1999. Also, the Serbian print media and their editorial policy are very sensitive to attempts at revising history by the West in relation to the legacy of the anti-fascist and liberation struggle.

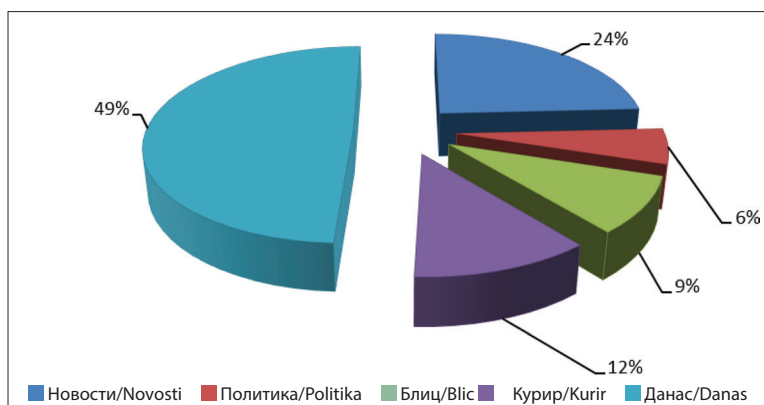
Exceptions to this almost unique position on the necessity of denazification are related to print media that represent pro-Western positions on the overemphasis of the presence of Nazism on the part of Russia, primarily the daily newspaper *Danas* and partly the dailies *Blic* and *Kurir*. Although these newspapers are predominantly neutral and never challenge the positive character of denazification, they also publish positions that relativize the need to carry out denazification, justifying it as an imposition by Russia. Although these print media speak about Nazism in a negative context, they often observe and interpret the war in Ukraine and the process of denazification through the prism of relations between the great powers, thus indirectly justifying their neutral position on this issue. However, in today's polarized world, even neutrality can be understood as a certain kind of message, so a more attentive reader may wonder which side in the conflict these dailies represent and whose views they promote.

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

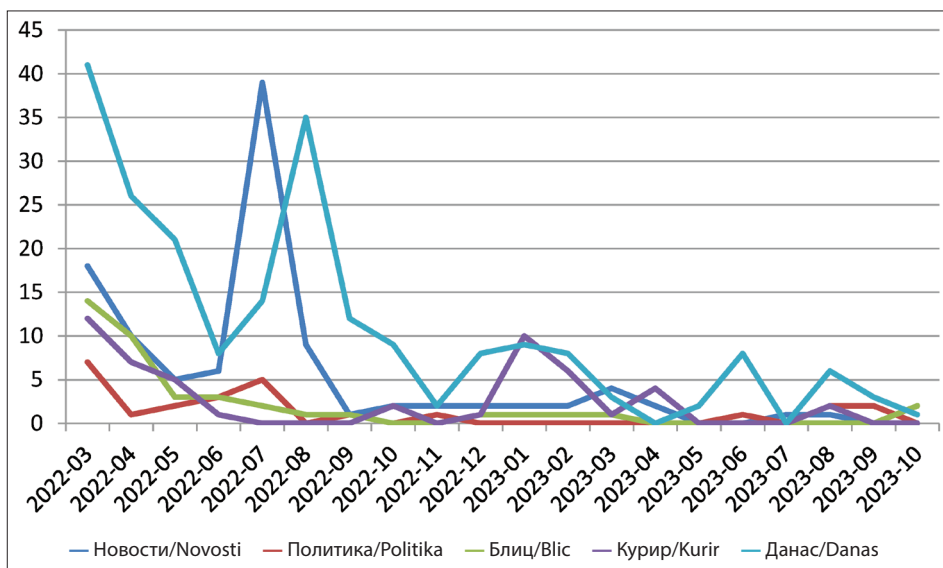
- Barkan, E. (2007). *The Guilt of Nations: Restitution and Redress of Historical Injustices*. Novi Sad: Stylos. [In Serbian]
- Brusylvoska, O., Maksymenko, I. (2023). Analysis of the media discourse on the 2022 war in Ukraine: The case of Russia. *Regional Science Policy & Practice*, 45 (1), 222–235. Available at: <https://doi.org/10.1111/rsp3.12579>
- Cvetković, V. N. (2022). History resurrected (Ideological metamorphoses of the global order). *Sociološki pregled*, 56 (3), 832–872. doi: [10.5937/socpreg56-40414](https://doi.org/10.5937/socpreg56-40414)
- D'Anieri, P. (2023). *Ukraine and Russia*. Cambridge: Cambridge University Press. Available at: <https://doi.org/10.1017/9781108657044>
- Delibašić, D., Talijan, M. M., Jevtić, D. M. (2017). The physiognomy of modern armed conflicts through the prism of the armed conflict in Ukraine. *Vojno delo*, 69 (1), 9–30. doi: [10.5937/vojdela1701009D](https://doi.org/10.5937/vojdela1701009D)
- Husson, E. (2022). It is Time to Comprehend Vladimir Putin's "Hypersonic Strategy". *Perspectives. Electronic Journal*, 2 (29), 49–61. DOI [10.32726/2411-3417-2022-2-49-61](https://doi.org/10.32726/2411-3417-2022-2-49-61). [In Russian]
- Ferraro, V. (2023). The Contradictions in Vladimir Putin's "Just War" against Ukraine: The Myths of NATO's Containment, Minority Protection and Denazification. *SciELO Preprints*. Available at: <https://doi.org/10.1590/SciELOPreprints.5486>
- Hanley, H. W., Kumar, D., Durumeric, Z. (2023). A Special Operation: A Quantitative Approach to Dissecting and Comparing Different Media Ecosystems' Coverage of the Russo-Ukrainian War. *Proceedings of the International AAAI Conference on Web and Social Media*, (17), 339–350. Available at: <https://doi.org/10.1609/icwsm.v17i1.22150>

- Ilić, V., Stojilović, D. (2022). *Democracy on the margins of war*. Beograd: Crta [In Serbian]
- Kershaw, I. (2015). Out of the ashes: Europe's rebirth after the Second World War, 1945–1949. *Journal of the British Academy* (3), 167–183. doi: [10.85871/jba/003.167](https://doi.org/10.85871/jba/003.167)
- Kirchhoff, F. G. (2002). From denazification to renazification: Experiences in postwar Germany and a victimological point of view on truth and reconciliation. *Temida*, 5 (4), 23–28. Available at: <https://doi.org/10.2298/TEM0204023K>
- Knott, E. (2023). Existential nationalism: Russia's war against Ukraine. *Nations and Nationalism*, 29 (1), 45–52. doi: [10.1111/nana.12878](https://doi.org/10.1111/nana.12878)
- Kyryliuk, O., Shulska, N., Zinchuk, R., Demeshko, I., Nesterenko, T., Volchanska, H., Fenko, N. (2023). Toolkit for the Formation of Narrative Strategies of the Russian-Ukrainian War (Using the 2022–2023 Media Language as an Example). *AD ALTA Journal of Interdisciplinary Research*, 34 (13) Special Issue, 163–171. Available at: http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/130134/papers/A_24.pdf
- Lantzer, J. (2023). *Dwight Eisenhower and the Holocaust: A History*. Oldenbourg: De Gruyter. Available at: <https://doi.org/10.1515/9783111327112>
- Lipkan, V., Artymyshyn, P. (2022). The Concept of “Denazification” in the Context of the Information Component of the Modern Russian-Ukrainian War. *Skhidnoievropejskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]* (25), 227–236. doi: [10.24919/2519-058X.25.269561](https://doi.org/10.24919/2519-058X.25.269561)
- Lukić, A. (2023). New geopolitical Perestroika. *Sociološki pregled*, 57 (2), 491–518. doi: [10.5937/socpreg57-42984](https://doi.org/10.5937/socpreg57-42984)
- Miletić, M., Miletić, N. (2012). *Communication Lexicon*. Beograd: Megatrend univerzitet. [In Serbian]
- Nešković, V. R. (2014) Content analysis method – practical experiences in press analysis, *Defendologija [Defendology]*, 35, 63–72. doi: [10.7251/DEFSR1401004N](https://doi.org/10.7251/DEFSR1401004N)
- Palac, N., Garmaz, J. (2023). War in Ukraine: quantitative-qualitative analysis of content on the Bitno.net portal. *Služba Božja: liturgijsko-pastoralna revija*, 58 (1), 5–35. Available at: <https://doi.org/10.34075/sb.63.1.1> [In Serbian]
- Perišić, S. M. (2023). Western crisis, Russian resistance and war – paradigmatic changes in the world. *Sociološki pregled*, 57 (2). doi: [10.5937/socpreg57-42989](https://doi.org/10.5937/socpreg57-42989)
- Pešić, M. M. (2008). The public: media discourse, culture and power. *Srpska politička misao*, (4), 165–183. <https://doi.org/10.22182/spm.2242008.8> [In Serbian]
- Petrović, D. (2022). *Ukrainian crisis and Ukrainian-Russian Conflict 2019–2022*. Belgrade: Institute for international politics and economy. [In Serbian]
- Pierre-Emmanuel, T. T. (2023). Russia, the conflict in Ukraine and the new spatial and geopolitical order. *Sociološki pregled*, 57 (2), 369–398. doi: [10.5937/socpreg57-42979](https://doi.org/10.5937/socpreg57-42979)
- Pribičević, O., Buturović, Ž. (2023). *The war in Ukraine-Serbia again at the crossroads between East and West*. Beograd: Institut društvenih nauka. [In Serbian]
- Stanojević, D., Mirkov, L. (2023). Rhetorical features of Vladimir Putin's speech announcing military operations in Ukraine. *Sociološki pregled*, 57 (2), 562–585. doi: [10.5937/socpreg57-42988](https://doi.org/10.5937/socpreg57-42988)
- Vladisavljević, N. (2017). Media representation of political conflicts. *CM Communication and media*, 12 (39), 5–38. doi: [10.5937/comman12-13725](https://doi.org/10.5937/comman12-13725)

APPENDIX / ПРИЛОГ

Графикон 1. Процентуално учешће текстова о денацификацији објављених у периоду од почетка фебруара 2022. до краја октобра 2023. у изабраним новинама / Graph 1. Percentage share of texts about denazification published in selected newspapers from the beginning of February 2022 to the end of October 2023

Графикон 2. Број објављених текстова у изабраним дневним новинама по месецима у периоду од почетка фебруара 2022. до краја октобра 2023. године / Graph 2. The number of texts published in selected daily newspapers by month, from the beginning of February 2022 to the end of October 2023